

Effort and Exertion: The Challenge and Protection of Hishtadlus

חובות הלבבות – שער הבטחון (שיעור ז'), תשע"ח

1) חובות הלבבות: שער הבטחון – פרק ג, הקדמה ה

...וכאשר נסתכל בצורך האדם לסבב ולהתגלגל לגמר עניינו, נמצאהו בראות העין, כי הצריך אל המזון, כשיושם לפניו המאכל כראוי לו, אם לא יתגלגל לאכלו בהגבתו אל פיו ולעסו, לא ישבר רעבוננו. וכן הצמא בצרכו אל המים. וכ"ש אם ימנע המאכל ממנו עד שיתגלגל לתקנו בטחינה ולישה ואפיה והדומה לזה. ויותר גלגול מזה וקשה, אם יצטרך לקנותו ולתקנו. ויותר מזה עוד, אם לא יזדמנו לו הדמים, שיקנה אותו בהם, ויצטרך לגלגול ולסבוב גדול ממה שזכרנו קודם, שישתכר בדמים, או שימכר מה שהוא צריך לו מחפצים וקנינים וכיוצא בהם. והעילה, אשר בעבורה חייב הבורא את האדם לחזר ולסבב על סבות הטרף ושאר מה שהוא צריך אליו, לשני פנים.

2) בראשית – פרק ג, פסוקים יז-יט

(יז) וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וְתָאֲכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאָדָמָה בְּעִבּוּרָךָ בְּעֵצְבוֹךָ תֹאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
(יח) וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:
(יט) בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם¹ עַד שׁוֹבֵבְךָ אֶל הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי עֶפְרָא אֶתָּה וְאֵל עֶפְרָא תֵשׁוּב:

3) מסכת יומא דף עה.

כתיב "וּבְרִדְתָּ הַטֵּל עַל הַמִּחְנֶה לְיִלָּה יֵרֵד הַמָּן עֲלֵיו" (במדבר יא, ט), וכתיב "וַיִּצָּא הָעָם וְלָקְטוּ" (שמות טז, ד), וכתיב "שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ" (במדבר יא, ח). הא כיצד? **צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו.**

4) חובות הלבבות: שער הבטחון – פרק ג, הקדמה ה

אחד מהם, מפני שחייבה החכמה בחינת הנפש בעבודת האלקים ובהמרותו, בחן אותה במה שמראה זה ממנה, והוא הצורך והחסרון אל מה שהוא חוץ לה ממאכל ומשתה ומלבוש ומעון ומשגל, וצוה אותם לחזר עליהם, להביאם בסבות המוכנות להם, על פנים מיוחדים ועתים ידועים.²
ומה שגזר הבורא שיגמר לאדם מהם, יגמר וישלם בהשלמת הזדמנות הסבות. ואשר לא גזר לו להגמר בהם, לא יגמר, וימנעו ממנו הסבות. ונתבררו ממנו העבודה והעברה בכוונה ובבחירה לאחת מהנה מבלתי האחרת, ויתחייב אח"ז הגמול והעונש, ואפ"י לא גמר בהם המעשה.

5) מסכת ביצה דף טז.

כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו.

¹ רש"י – "לאחר שתטרח בו הרבה".

² היינו, שישגיג את כל צרכיו בדרכים שהתורה התירה אותם.

6) חמדת דוד – פרשת ויצא, דף ד. (ר' דוד צבי מניישטאדט זצ"ל [בן ר' יחזקאל מקאזמיר])

מכולם הזה נ"כ ושמתמי מרה"ק מקאלק זללה"ה
 שמה שהעולם מתנוללים שחס בזמן הזה בעלי
 הוגלות גדולות, הוא מפני שרלון הבורא ית"ש להיות
 ארון שלכ ל [שכולם יכתלו ויבקשו ויקחו לו] וכל מה
 ששאלים נלך יוהר, יותר הוא מהתכל ומקוה להש"ת
 וע"ז מקבל אדוטתו פלז יותר ויחר:

7) חובות הלבבות: שער הבטחון – פרק ג, הקדמה ה

והשני: כי אילו לא הוצרך האדם לטרח ולחזר ולסבב להבאת טרפו, היה בועט ורודף אחר העברות, ולא היה משגיח על מה שהוא חייב בו על טובת האלקים עליו... ואמרו ז"ל: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. וכל שכן מי שאין לו חלק באחת מהן, ולא שם לבו על אחת מהן. והיה מחמלת הבורא יתעלה על האדם, שהטרידו בעניני עולמו ואחריתו להתעסק כל ימי חייו בזה, ולא יבקש מה שאינו צריך לו ולא יוכל להשיגו בשכלו, כמו עניני ההתחלה והתכלה...

8) מסכת סנהדרין דף קח.

ת"ר דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה, ומה כתיב בהם "פתייהם שלום מפחד ולא שִׁבְט אָלוֹהִי עֲלֵיהֶם" (איוב כא, ט).

9) שו"ת משיב דבר – חלק ב, סימן נו (נצי"ב מוולאזין זצ"ל)

...אכן יותר מאשר עלינו לחוש לבטול הישוב ע"י העדר עבודת הארץ בשנה אחת, עלינו לחוש לקלקול יושבי הארץ אשר יהיו הולכי בטל מכל עבודה בשדה שנה שלמה, ובטלה מביאה לידי שעמום הדעת ולידי עבירה ח"ו, וע"כ כתוב בתורה פ' בהר באמצע פרשיות שביעית ויובל, "וְעַשְׂיֶתֶם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וְעַשְׂיֶתֶם אֹתָם וְיִשְׁבְּתֶם עַל הָאָרֶץ לְבָטַח" (כה, יח), והפ"י ע"ז דחוקותי המה המדרשות, ומשפטי אלו הדינים, כדתניא בספרי ובקידושין (דף ל"ז) והמדרשות היינו הכללים שהתורה נדרשת בהם, והמשפטים אלו הדינים היוצאים מן הדרשות, ואמרה תורה אשר בשני השביעית ויובל שאין עבודה בשדה והולכים בטל וגם אין לנו גרנות דגן הנדרשים למלחמה, וא"כ יש סכנת מלחמה אז ע"כ תתעסקו בתלמוד שהן המה המדרשים והדינים היוצאים מהם, ובזה תהיו בטוחים מן המלחמה ותשבו על הארץ לבטח ככה בזה"ז עלינו לשית עצות שלא ילכו אנשי הקאלאניות בטל, ולהעמיד לכל קאלאניע אנשי תורה ומוסר שיטיפו לפני האנשים כפי ערכם בהלכות ואגדות ומוסרים טובים ואמונה בה'...

10) חובות הלבבות: שער הבטחון – פרק ג, הקדמה ה

ואם הוא מגביר עבודת האלקים, ובוחר ביראתו, ובוטח בו בעניני תורתו ועולמו, וסר מן הדברים המגונים וכוסף למדות הטובות, לא יבעט במנוחה ולא יטה אל השלוח, ולא ישיאהו היצר ולא יפת בכשפי העולם, יסתלק מעליו טורח הגלגול והסבוב בהבאת טרפו, מפני הסתלקות שני הפנים הנזכרים מעליו: (1) הבחינה, (2) והבעיטה בטובה, ויבואהו טרפו בלי טרח ובלי יגיעה, כפי ספוקו ומזונו, כמ"ש "לא ירעיב ה' נפש צדיק" (משלי י, ג).

11) פרקי אבות – פרק ג

רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ: